

A küszöbön állva elhomályosult tekintettel nézett utánuk a lelkész és keserves sóhajtás szakadt föl kebléből, mikor a fordulónál végkép eltűntek szemei elől. Ki ítéli el érte? Ember volt ő is és a távozókkal fiatal életének minden öröme, reménysége tűnt a messzeségbe.

Ámde nem sokáig tűrte, hogy tetterejét az elérzékenyülés megbénítsa. Letörölte könnyeit és elindult a magaválasztotta úton, a martýrok útján.

Szakadékainak éles köveit, talpalatnyi helyet nem hagyó töviseit, itt-ott fakadó csodás virágait és legszebb földi jutalmát emberkéz tolla le nem írja. — Amikor e káprázatos szín pompás élet kibontakozik lelki szemei előtt, a krónikás összeszorult szívvel mered oda ecsetjének halovány színeire.

Ez a krónikás martýri útja.

Mégsem riadok vissza. Odavetem majd néhány ecsetvonással Mompesscn küzdelmét. Alakítsátok ki a teljes képet lelki világotokban.

(Folytatjuk)

A nyíregyházi beszéd

Irta: Hackenberger László*

Államiságunk ezidőszert még semilyen végleges kialakulásában az ember kapva kap minden autentikusnak vehető beszéden, amely a magyar kérdés megoldására némi világosságot deríthet. E szempontból mérlegelendő Vass József dr. népjóléti miniszter legutóbbi nyíregyházi beszéde is, amely tényleg tartalmaz nagy gondolatokat, csak hogy ezek nem mind helytállóak.

Ilyen például az: »hogy a katolikus gondolat kulturalapot építsen a civilizáció alá.« A róm. kath. gondolatot értsük-e és az egész keresztyén civilizációt, vagy pedig csak a magyar katolicizmust és a magyar civilizációt?

A róm. kath. gondolat az Egyház öncélúsága következtében nem rendelkezhet azzal az erkölcsi alappal, sem pedig azzal a megvilágosodással, hogy az egész civilizáció alá kulturalapot építhessen. A róm. kath. egyház öncélúságát sohasem tagadta, így most a győzőkkel kötött konkordátumokkal kapcsolatban sem. De nem leplezi határtalan elbizakodottságát sem, amelyből a többi keresztyén felekezet iránt kimutatott lenézése és agreszív magatartása ered. Pedig mindez határozottan nem Krisztusi. Létfogalmi monopóliuma is régen megdőlt és így most már reá is csak az a bölcs mondás alkalmazható, ami mindenkire megáll:

* A cikkirő e fejtegetései bizonyára sok hittestvérünk felfogásával ellenkező részleteket is tartalmaznak. Az eszme kivételének megoldására felvetett javaslata sem találhat mindenütt kedvező fogadtatásra. Mégis közöljük, hogy a hozzászólásra és egységes felfogás kialakulására alkalmas adjunk.

Szerk.

— Minél Krisztusibb valaki, hite annál közelebb áll az Igazsághoz.

Dr. Vass Józsefnek abban igaza van, amit a civilizáció materiális értelmezőinek elégedetlen táboráról, a kommunistákról mondott. Tényleg borzasztó elgondolni is, hogy a szellemi proletárság a hatalom birtokában civilizálódjék. Ez minden féltett és nagy munkával megszerzett civilizációs értékeink kirablását és eldorbézölését jelentené.

E veszedelmesen növekvő áramlat kivédéséhez azonban tudás kell, amely a hatalmat és leginkább a lelki hatalmat jó úton vezeti.

A lezajlott páratlan keresztyén nagy háborúnak legáltalánosabb közvivmánya a keresztyén népek nagykorúsága. Amely keresztyén nép ezt meg nem látja, át nem érzi, az lecsuszott a népek versenyén, amelyben az Unió vezet. A keresztyén népeket tehát népuralomra kell nevelni, legelőször azzal, hogy a születési tekintély és előjogok — amelyek kiirtásáért a keresztyén népek már oly sok vért ontottak — minden vonalon a leggyorsabban megszűnjenek. Itt a pápának tudatos megmozdulását várjuk, mert nála ezek az elavult jogok még mindig sérthetlennék. Az európai államok kialakulása pápai ingerencia mellett jött létre. De az amerikai Unió már protestáns szellemben alakult ki és tagadhatatlan, hogy a nép-nagykorúság ott érte el eddig a legmagasabb fokát. Ma tehát az európai népek nagykorúsítás már szinte kozmikus kötelesség.

És van még valami, ami szintén kozmikus kötelességnek tekinthető: az evangéliumi krisztusi életnek mint élő példának bevezetése ottan, ahol az lehetséges: a keresztyén egyházak között. Ideje, hogy ezek jogosan vallhassák magukat Krisztuséknak, aki ezt mondta:

— Arról ismernek meg benneteket, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek.

E nélkül minden keresztyén egyház *krisztusi* címe hamis cégér.

Dr. Vass József még azt is mondta, hogy a magyar nemzet szempontjából bizonyosan előnyösebb volna, ha egészen katolikus vagy egészen protestáns volna. Gondolataiba nem láthatunk, de azt hisszük, hogy helyesen értelmezzük szavait, hogy e két felekezet közül egyiket mint a többit elnyomó uralkodó államvallást szeretné látni. Ez pedig se nem kívánandó, se nem kivihető.

Szerintem ez csak hevesebb küzdelemre vezetne, amely mindkét részről teljesen felesleges. Nálunk ugyanis a kommunizmus bukásakor a magyar nemzet számára a szabadítás útja már megmutatkozott és ez a magyar országos keresztyén szövetség megteremtésének gondolata volt. E gondolat hatása alatt folyt le 1919 december havában a »Gólyavárban« megtartott protestáns nagygyűlés, ahol *Haller István* és *Pekár Gyula* lélekemelően domborították ki az orsz. ker. szövetség szükségét és lehetőségét. *Haller István*, mint az akkori kultuszminiszter, többek közt ezt mondotta:

— Intézményesen fogjuk állandósítani az orsz

ker. szövetséget, mi katolikusok vélt jogainkból engedni fogunk stb.

Pekár Gyula pedig ezeket mondotta :

— Minden esztendőben, a három napra terjedő kath. nagygyűlés idejében mi is prot. országos nagygyűlést fogunk tartani, negyedik napon pedig a katolikusokkal együtt fogunk tanácskozni esetleg közös ügyeinkről.

Volt azután egy-két nagy lelkesedést előidéző közös egyházi szereplés, amelyet azonban a róm. kath. egyház ismert öncélusága nem talált helyesnek és végleges beszüntetését el is rendelte, még pedig olyan hatállyal, hogy mostanában Newyorkban a magyar hercegprimás odaküldött képviselője, Nemes Antal püspök, még a Kossuth szobor leleplezésén sem vehetett részt.

Az ilyen szomorú s az egységes magyar nemzeti erő kialakulását gátló dolgoknak végleg csak a nagykoru magyar nép állhatja útját. Ez köthet konkordátumot a pápával, amelyben elfogadtatja az elkerülhetetlen magyar egység követelményeit. Mert e téren is érvényes az az igazság, hogy nem a keresztyén népek vannak a pápáért, hanem megfordítva : a pápa van a keresztyén népekért.

Az országos ker. szövetségekből azután kialakulhat a ker. világszövetség a pápa vezetése alatt, egyben a keresztyén egyházak krisztusi élete is egymás között. Ez majd ellensúlyozza a világiasság mai tultengését s végeredményül várható a krisztusi egy akol, egy pásztor eszme megvalósulása is.

Különös, hogy a magyar protestánság e lelkesítő nagy eszmét tüzte maga elé, mégis késik a propagandával. Napilapja sincsen. Az igaz, hogy az eszme megvalósulásához újabb létfogalmak kellenének. Leginkább az ember kozmikus viszonya vár tisztázásra, mert mai sötétbe burkolt-sága mellett az emberiségnek a földön nem lehet istenes berendezkedése.

Az Evangélium még nem öltött ugyan testet a keresztyén társadalomban, de nem hihető, hogy hivatása az, hogy mint testnélküli szellem lebegjen a társadalom felett és a keresztyén templomok azért vannak, hogy a krisztusi szellem a társadalomba feledésbe ne menjen. Ha Krisztus az Ut, a Igazság és az Élet és ha elvetett magja megfogamzott, akkor tanának megtestesülése ki nem maradhat. Számoljunk azonban a lehetőségekkel és a társadalom ott követelje a megtestesülést, ahol ezidőszerint lehetséges : a keresztyén egyházak társadalmában. Ha azonban a róm. kath. egyház erre azt mondaná, hogy ilyen nincsen és nem is lehetséges és hogy csak ő maga képviseli a krisztusi keresztyéniséget, a többi pedig kiátkozandó szakadár : akkor előbb-utóbb a nép, a közvélemény fogja követelni az Evangélium testetöltését, mert »a nép szava Isten szava«.

Krisztus jövendőlése, az egy akol egy pásztor eszméje nem valósulhat meg úgy, hogy a protestánság a római katolikusokba visszatér — mint azt a pápa kívánja. Ez nem felelhet meg az isteni tervnek. Ha a fejlődést vizsgáljuk, a róm. katolicizmus, mint ahogy a protestantizmus is törté-

nelmi fejlődés, még pedig a róm. katolicizmusból kiinduló fejlődés, mert hiszen róm. kath. egyházi férfiaktól ered. És ha végül az evangéliumi élet a keresztyén egyházak világszövetségében megtestesül : az is történelmi fejlődés lesz, még pedig olyan, amelyre az isteni tervnek szüksége volt, hogy az egyházasság tulsulyba jusson a világiasság fölött.

»Aki nincs ellenünk, mellettünk van az«, mondá az Ur. Ellenünk van a kommunizmusban és különböző »társadalompolitikai« jelszavak alatt ijesztő mérvben terjedő Antikrisztus. Mi pedig meggyőződéssel valljuk, hogy más fundamentum nem vettetik, csak a már meggyökeresedett Krisztus.

A protestantizmus feladata, hogy megépítse az egyetemes világpápaképességet, de nem a maga számára, hanem a meglévő keresztyén világcentralizációnak, ami nem teoretikus tákolmány, hanem az isteni tervbe foglalt törzs és hogy ez a törzs bírja meg az ágakat, amelyek majd az egész emberiséget beágnazzák. Nagyon természetes, hogy a protestánság e nagymunkára tudatosan készülhet, még pedig spiritualizálódással, hogy a transzcendens téren is megérthessék egymást.

A magyar protestantizmusról van legsző sorban szó, amely — látszólag — vesztett politikai súlyából és a nagy katolikus felbuzdulás miatt még erkölcsi súlyából is. De azért a magyar protestánság számára új hivatás nyílt, új harc, amelyet csak nyílt fegyverzetel harcolhat végig.

A magyar népnagykorúság, amelyért a magyar nép 1848—49-ben egygyé összeforradva harcolt, ma már megvan ; ott vehetjük fel a továbbfejlődésnek fonalát, ahol az 1849-ben elszakadt. Csonka országunk államformája, az igazi népnagykorúság kifejezője. Ezt tehát csak tovább kell építeni, a legnagyobb lelkiismeretességgel, a magyar nép egygyéforrasztásával, ahogy az 48-ban a Gondviselés jóvoltából kialakult.

Az országos keresztyén szövetség is ilyen gondviselészerű magyar érdek, mert szanálhatja a kétségbeejtő szétforgácsoltságot, amely a magyar nemzeti erőt egészen megbénítja. Egyben itt kezdetét veheti a mai keresztyén civilizációt megváltó keresztyén világszövetség kialakulása is.

Hogy mit szólna mindezekhez a vehemensen szervezkedő magyar katolikusok? Elképzélhető. A mai korszellem megértésétől igen távol állanak. Hiába ezer esztendő a magyar katolicizmus, ha mindeztideig még nem vált önállóvá, nagykoruvá. Pl. nem is oly régen gróf Apponyi Alberttől is hallottunk a katolikus autonómiaért lelkesedő beszédet, a végén azután kisült, hogy a főpapság nem akarja

A kath. autonómia a mostani kath. mozgalomnak már programjában sem szerepel. Az egész mai mozgalom rugója a kath. hegemonia megszervezése a legitimizmus jegyében. Amennyiben pedig a hajdani néppárt emberei jutottak polcra, bizonyos, hogy az egyházpolitikai reformok revíziója is nemsokára elő kerül. A jelszót már kiadták, hogy a róm. kath. egyház sérelmeit, amelyeket